

Presidendi patronaaži all

Ene Pajula

Eesti Kodukaunistamise Ühenduse keskjuhatuse liige

MTÜ Eesti Kodukaunistamise Ühendus on tänaseks edukalt tegutsenud tosin aastat, samas aga jõudnud pisut murettekitavasse ajahetke, kus senine toimimisviis ei pruugi enam olla võimalik.

Praegune MTÜ Kodukaunistamise Ühendus on president Lennart Meri pärand, ühenduse juured aga ulatuvad sõjaeelsesesse aega. Rohtaedu hakkasid edumeelsemad noored peremehed talude juurde rajama juba üle-eelmise sajandi lõpukümnendel. See oli tähelepanuväärne, eriti kui silmas pidada eesti vanasõna „Ilu ei panda padaje“. Tollest valulisest protsessist on kirjutanud Karl Ristikivi oma romaanis „Rohtaed“. Elu arenes aga edasi ja oma riigi tekkides sai kodukaunistamine juurde uut hoogu, nii et aastaks 1935 oli Eestimaal loodud Eesti Maakodude Kaunistamise Selts. Kuigi tollal seda veel mainekujunduseks ei nimetatud, saadi ometigi aru, et kaunis heakorrastatud kodus pole lihtsalt mõnus elada ja tulemusrikkamalt oma lapsi kasvatada, vaid et igäihe kodust ja kodu ümbrusest sõltub, mis mulje jääb meie külast, linnast ja riigistki. Kõige vahetumalt sõltub riigi heakorrastatusest muidugi turismimajandus, aga paikkonda täis niitmata nõgeseid ei võta eriti tõsiselt ilmselt ükski investor – seega loob riigi mainet iga talu, iga maja, iga tänav.

Riiklikult tähtis küsimus

1938. aastal asus liikumise etteotsa president Konstantin Päts ja siis võttis liikumine riiklikult tähtsa iseloomu. President Pätsi allkirjaga aukirju on kodudes veel säilinud, kuigi vahepeal oleme üle elanud aegu, mil sellise aukirja avalikukstulek võis perele tähendada Siberiteekonda. Aegade rahunedes hakati kodukaunistamisele jälle suuremat rõhku pöörama. Eakamad inimesed mäletavad, et millalgi hakati jälle välja selgitama rajoonide kaunimaid kodusid, paremini heakorrastatud asutusi-ettevõtteid jms. 1990. aastast soikus kõik. Inimesi tabas kiirete muutuste šokk, kadusid töökohad, senised eesmärgid muutusid mõttetuks. Toasooja hoidmine ja söögi lauale toomine nõudsid nii suurt energiat, et millegi kaunistamiseks enam jõudu ei jäänud. See tegi president Meri murelikuks. Olukorras, kus riiklik mainekujundus oli muutunud eluliselt tähtsaks, kordades tähtsamaks, kui see oli enne sõda, kutsus president 1997. aasta kevadtalvel kokku maavanemad. Miks just maavanemad? Selleks oli tal mitu põhjust. Kodanikuühiskond oli veel täiesti olematu, samas kui maavanemate positsioon oli tollal praegusest oluliselt parem, nemad olid kesksed ja arvestatavad regionaalpoliitika elluviijad. Lennart Meri, kes ei tahtnud midagi juhuse hoolde jätta ja kindel olla, et liikumine tõepoolest käivitub, pidas maavanemaid selle kindlaks toeks. Maavalitsus sai oma inimeste hulgast anda maakondliku koordinaatori ning oma eelarvest tagada ka vajaliku ressursi, mida maakonnakomisjonil kaunistate kodude väljavalimiseks paratamatult vaja läks. Ühtlasi kindlustas maavalitsus liikumisele ka nõ riikliku autoriteedi ja andis presidendile kindluse, et tunnustus, mille tema oma nimel välja jagab, on tõepoolest läbinud mitmekordse sõela – need kodud on tunnustatud parimateks omavalitsuslikul konkursil ja seejärel võitnud parima koha ka maakondlikus võrdluses. Leidnud toetust

peaaegu kõigi tollaste maavanemate juurest, kuulutas president Meri 1997. aasta emadepäevakõnes „Estonia“ kontserdisaalis eeloleva aasta kodukaunistamise aastaks, sõnades: „Mu kallid Eesti emad! Asuge koos isadega, koos oma tütarde ja poegadega korraldama meie eesti kodu. Tehkem kodud puhtaks ja kauniks nii seesmiselt kui ka väliselt. See on kõige lihtsam ja jõukohasem viis muuta kaunimaks, puhtamaks, rikkamaks ja tugevamaks kogu Eesti.” Enesestki mõista asus Lennart Meri ka Eesti kodukaunistusliikumise patrooniks. Patroonina on jätkanud ka järgmised presidendid – nii Arnold Rüütel kui ka Toomas Hendrik Ilves.

Maavalitsused on olnud tublid

Süsteem käivitus väga hästi. Maavanemad olid südamega asja juures ega pannud kodukaunistamise koordineerimise kohustust kellelegi vägisi. Kuidas muidu seletada seika, et mitmed töötajad, kellele see ülesanne langes, on seda võtnud täie tõsidusega tänaseni. Enamasti leiti koordinaatorid arengu- ja planeeringuosakonnast, aga ka teistest üksustest, nii et nende põhitöö võis kaunite koduaedade hindamisest jääda üsna kaugemale. Kõik maakondlikud koordinaatorid volitati osalema ka Eesti Kodukaunistamise Ühenduse keskjuhatuse töös. Keskjuhatust on algusest peale tõhusalt juhtinud Tallinna Tehnikakõrgkooli rektor Arvi Altmäe.

Keskjuhatuse liikmete ülesanne on läbi aastate olnud nii presidendi autasu kui ka peaministri auhinna, mis on tähendanud tänukirja koos mastivimpliga, nominentide väljaselgitamine oma maakonnas; mastivimplite piduliku üleandmise korraldamine; presidendi vastuvõtu korraldamine kaunimate koduaedade omanikele koos presidendi kantseleiga – presidendi vastuvõtt on toimunud roteeruvalt peaaegu kõigis maakondades; iga-aastase albumi koostamine presidendi auhinna võitnud koduaedadest; Eestimaa kaunistamise pikaajalise strateegia väljatöötamine – alates 2000. aastast on igal aastal keskendutud ühe kitsama valdkonna arendamisele nagu väravad, viidad, bussipaviljonid, kalmistud, linnused, lasteaiad, koolid, pargid, väljakud, veekogud, tervisespordirajatised, tööstusmaastik, kortermajad jms. Ja kuigi Eesti Kodukaunistamise Ühenduse keskne tähelepanu on alati olnud pühendatud kaunitele koduaedadele, on eripreemiatega hinnatud ka kaunimaid valla-, linna- ja metskonnakeskusi, heakorrastatuid tööstusettevõtteid ja spordirajatisi – ei saa ju Eesti Vabariigi Presidendi eesmärgiks olla vähemat, kui innustada inimesi muutma puhtamaks ja ilusamaks mitte ainult kodu, vaid kodumaa.

Keskjuhatuse pikaajaliste tegusate liikmete hulka on kuulunud ja kuuluvad Jüri Muru Harju, Helle Piik Järva, Marika Saks Põlva, Kristiina Kupper Pärnu, Villem Uustalu Rapla, Leo Filippov Saare, Endel Soosaar Tartu ja Aare Kittask Valga, Eva Sisask Viljandi ja Tiiu Kutti Võru maavalitsusest. Paraku tänaseks on olukord täiesti muutunud.

Kodukaunistamisliikumise järjepidevus Viljandimaal

Avalikkusele pole ilmselt üllatus, et maavalitsuste eksistents on juba pikemat aega kahtluse all olnud. Masuaegsed rahakärped on sundinud neid oma tegevust kõvasti kokku tõmbama ja inimesi koondama. Esimesena läksidki löögi alla need valdkonnad, mille maavalitsused on võtnud enda peale vabatahtlikult ja mille täitmist ei reguleeri seadus. Keskjuhatuse koondamiste tõttu juba kaotanud või kaotamas mitmeid vanu läbiproovitud liikmeid. Viljandi maakonnas on asjad selles valdkonnas sujunud hästi. Kodukaunistamisliikumise maakondliku koordinaatorina on tegutsenud Lembit Villem (1999-2000), Tõnis Korts (2001) ja alates 2002. aastast Eva Sisask. Kõik nad on töötanud Viljandi maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakonna peaspetsialisti ametikohal. Hindamiskomisjon on olnud kuueliikmeline: sinna on alati kuulunud maavalitsusliidu tegevjuht, Kodukant Viljandimaa ja maakondliku

keskkonnaosakonna esindaja, maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakonna juhataja ja koordinaator. Kevadel, kui hindamas käiakse, on alati kaasas olnud ka maavalitsuse pressiesindaja, kes kõiki hinnatavaid kodusid pildistab. Ka koostöö omavalitsusliiduga, mis on mitmeski maakonnas olnud problemaatiline või olematu, on Viljandis olnud hea. Mis tähendab seda, et vahel on komisjon kasutanud ka omavalitsusliidu autot. Vajalik ressurs on algusaastatel saadud maavalitsuse eelarvest ja viimastel aastatel nõ arengurahadest. Kaunimate kodude omanikele on alati korraldatud maavanema vastuvõtt – palju aastaid anti seal üle ka peaministri auhinnad – mastivimplid, tänavu, kui peaminister jättis vimplid masu pärast välja andmata, kutsuti maavanema vastuvõtule kõik EV Presidendi kodukaunistamisauhinna Viljandimaa nominendid, keda tänavu oli 27. Eva Sisask ütleb, et korraldusliku poole pealt tema küll lähemas tulevikus mingeid probleeme ei näe, küll aga hakkab probleemiks kujunema see, et mitmedki pered ei taha mingil põhjusel enam avalikku tunnustamist ega luba ennast nominendikski seada. Küll aga on ta tänulik komisjoni liikmetele, kes on selleks, enam-vähem vabatahtlikuks tööks alati aega leidnud. Sest mitmesuguste ajakirjade korraldatud Kauni Kodu konkursid on küll tänuväärased, kuid Eesti Kodukaunistamise Ühenduse sihipärast ja meetoodilist tegutsemist need asendada ei suuda.